

Роль іншомовної комунікативної компетентності у процесі підготовки фахівців технічних спеціальностей

Анастасія Птушка

Рух у напрямку гарантування якості професійної підготовки, що забезпечує конкурентоспроможність випускника на міжнародному ринку праці, набуває все більше прихильників у всьому світі. Сучасні соціально-економічні умови вимагають від вищих навчальних закладів розробки чіткого механізму врахування соціального замовлення, рівень якого визначає якість підготовки фахівця.

У сучасних умовах випускник ЗВО має бути не лише висококваліфікованим професіоналом у певній галузі, але також і широко ерудованою особистістю, яка має ґрунтовну гуманітарну підготовку та здатна адекватно реалізувати себе — соціально, професійно, інтелектуально та емоційно, у тому числі й засобами іноземної мови.

Аналіз наукових досліджень показує, що в сучасному світі іншомовна лінгвістична освіта стає не лише показником інтелектуального розвитку, оволодіння загальнолюдською та професійною культурою, а й гарантією соціального благополуччя, умовою конкурентоспроможності фахівця на ринку праці. З відкриттям кордонів між державами посилюється мобільність людей, їхня мотивація до вивчення іноземних мов, прагнення до встановлення та розвитку контактів із зарубіжними країнами. У зв'язку з цим однією з тенденцій світової освітньої парадигми наразі виступає висування комунікативних освітніх дисциплін, у тому числі й іноземних мов, до ряду пріоритетних. Маючи великий освітній потен-

ціал, іншомовна лінгвістична освіта, окрім вирішення завдань розвитку особистості є ресурсом формування та розвитку комунікативних умінь та навичок [3].

Мета статті — проаналізувати особливості іншомовної комунікативної компетентності у процесі підготовки фахівців технічних спеціальностей та визначити актуальні напрями її формування.

Вітчизняна лінгвістична освіта переживала кілька етапів свого розвитку та дозволила вступити в перші відкриті контакти з представниками європейських культур від періоду XVII–XVIII століть, коли знання кількох іноземних мов вважалося нормою для шляхетної вихованої людини, до періоду радянської влади, коли мови вивчалися для сприйняття письмової інформації, а не з метою спілкування з іншими людьми. Результатом стало створення так званих «граматичного методу» і методу «дошки і крейди», у межах яких мова стала і предметом, і змістом занять [6]. Наслідки застосування некомунікативних методик навчання радянського періоду, на жаль, ускладнюють проблему іншомовної освіти студентів технічних спеціальностей у наш час.

Якщо раніше ступінь оволодіння іноземними мовами оцінювався насамперед через перевірку таких формальних умінь, як знання граматичних правил і виконання завдань і вправ з них, то тепер мову хочуть не знати, а використовувати як реальне спілкування з носіями інших культур.

У зв'язку з викладеним при розробці програми мовної підготовки студентів технічних спеціальностей необхідно кардинально змінити підхід до викладання іноземної мови з урахуванням більшої уваги на лінгвістику та міжкультурну комунікацію. Сучасна мета іншомовної освіти, на наш погляд, може бути сформульована як формування у студентів технічних спеціальностей здатності до іншомовного спілкування, що дозволяє вступати в рівноправний діалог з представниками інших культур та традицій, брати участь у різних сферах та ситуаціях міжкультурної комунікації.

 світа ХХ століття найбільше розуміється як «результат», ніж як «процес». Першочергові вимоги до знань випускників ЗВО доповнились вимогами до їх практичних умінь та навичок. Цього, безперечно, вимагав Болонський процес, коли європейські країни в першу чергу поставили перед собою завдання досягти такого ступеня прозорості освітніх систем, щоб для кожного роботодавця було зрозуміло, які вміння та навички має людина, яка здобула освіту в будь-якій країні. Україна до цього процесу підключилася у 2006 році. І тоді сформувався поняття компетенції, яким користується система освіти сьогодні.

Компетентнісний підхід, який широко застосовується в нашій країні сьогодні, включає три основні компоненти: знання, методологія застосування цих знань і володіння цією методологією і, нарешті, практична навичка [5]. При усій рівнозначності компонентів останній, безсумнівно, має більше значення для майбутньої професійної діяльності фахівця технічних спеціальностей.

Набір компетенцій, володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінка (Common European Framework of Reference, CEFR) — був вироблений Радою Європи як основна частина проекту «Вивчення мов для європейського громадянства» («Language Learning for European Citizenship») між 1989 та 1996 роками. Основною метою системи CEFR

стало створення методики оцінки та навчання, яка застосовується для усіх європейських мов [4].

Компетенції Ради Європи:

Загальні компетенції:

1. Декларативні знання.
2. Вміння та навички.
3. Екзистенційна компетентність.

Комунікативна компетенція:

1. Лінгвістичний, граматичний (формальний) компонент.
2. Соціолінгвістичний компонент.
3. Прагматичний компонент (соціокультурна компетенція).

Формування останнього виду компетенції, на наш погляд, є найбільш актуальним для майбутніх працівників технічної галузі в сфері послуг через їхні майбутні постійні контакти не лише з представниками інших етносів та національностей, а й з клієнтами різного віку, соціального статусу, релігійних та світських традицій, звичаїв тощо. Саме від них та їхніх навичок не лише міжнародного та іншомовного, але, насамперед, міжкультурного спілкування залежатиме формування позитивного образу нашої країни, міста.

 ідповідно до освітніх стандартів в основній школі необхідне досягнення загальноєвропейського порогового рівня (A2), у старшій школі на базовому рівні — загальноєвропейського порогового рівня (B1), на профільному рівні — наближення до просунутого рівня (B2). На жаль, далеко не завжди абітурієнти ЗВО, особливо навчальних закладів немовного профілю, можуть продемонструвати знання, а тим більше вміння та навички, що відповідають рівням B1 чи навіть A2.

Програма професійного навчання, що може включати такі дисципліни як «Міжкультурна професійна комунікація іноземною мовою» та «Іноземна мова у професійній діяльності», що передбачає володіння мовою на вищому рівні, що дозволяє прослуховувати лекції іноземною мовою, вести вільні обговорення та дискусії на семінарських та практичних заняттях,

брати участь у таких творчих завданнях як рольові та ділові ігри тощо. Крім того, державні стандарти вищої освіти виділяють таку загальнокультурну компетенцію як «здатність до комунікації в усній та письмовій формах українською та іноземною мовами для вирішення завдань міжособистісної та міжкультурної взаємодії». Таким чином, викладачі іноземної мови немовного ЗВО опиняються у досить скрутному становищі, коли від них вимагається досягнення високих результатів у вкрай обмежений період часу за наявності досить невеликої кількості аудиторних годин.

Вихід зі становища бачимо у створенні навчального середовища, що впливає на соціалізацію студентів технічних спеціальностей при мовному навчанні.

Реалізація створення мовного середовища в умовах навчання у ЗВО можлива за трьома напрямками:

1. Створення системи безперервної мовної освіти.
2. Використання міждисциплінарних проектів.
3. Впровадження нових, у тому числі інформаційних та мультимедійних технологій.

1. Створення неперервної системи освіти передбачає цілісний ланцюжок: учень старших класів середньої школи — студент — викладач — фахівець, при цьому на кожному етапі студент опановує необхідні компетенції.

Неперервна освіта є відображенням об'єктивної потреби суспільства, яке досягло певного рівня економічного та соціального розвитку. Принцип неперервності розглядається як узгодження та наступність знань на всіх етапах освітнього процесу [1]. У той же час неперервна освіта являє собою вчення про довічне вдосконалення людини, розвиток її здібностей і схильностей у період її життя.

2. Інтеграція повинна розглядатися не тільки з погляду взаємозв'язків знань з навчальних дисциплін, але і як інтегрування технологій, методів та форм навчання. Педагогічна діяльність — це

сплав норми та творчості, науки та мистецтва. Тому важливо інтегрувати, правильно поєднувати ту різноманітність прийомів навчальної діяльності, яка вже існує. Від цього залежатиме успіх, а отже, і результат навчання.

Бінарні уроки — одна з форм реалізації міждисциплінарних зв'язків, які дозволяють інтегрувати знання з різних галузей для вирішення однієї проблеми, дають можливість застосувати отримані знання на практиці. Підготовка та проведення бінарного заняття є міждисциплінарним короткостроковим проектом, в якому як співавтори та односторонні виступають не тільки викладачі, а й самі студенти, які мають можливість стати учасниками творчого процесу.

3. На даний момент реформування усіх сфер освіти, особливо професійної, актуальною стає проблема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес освіти, а в галузі вивчення іноземної мови — впровадження нових підходів, які мають на увазі використання мови у реальному контексті майбутньої професійної діяльності.

Технологія неперервної іншомовної освіти реалізується наступним чином: на початку 1-го курсу студенти технічних спеціальностей поділяються на два або три потоки (елементарний, середній чи просунутий), залежно від рівня володіння іноземною мовою після закінчення середньої школи. Вихідний рівень визначається на основі вступного (вхідного) тестування абітурієнтів за загальноєвропейською шестирівневою шкалою Ради Європи.

Після закінчення базового курсу іноземної мови студенти технічних спеціальностей проходять внутрішньовузівське тестування, що дає право продовжити іншомовну освіту на старших курсах бакалаврату.

Після закінчення бакалаврату студенти технічних спеціальностей проходять внутрішньовузівське тестування з видачею сертифікату, що дає право вступу до магістратури.

Рівневий підхід передбачає модульне навчання:

Модуль 1. Корективний: 1 курс.

Модуль 2. Базова іноземна мова (1 та 2 модулі): 1-2 курси.

Модуль 3. Іноземна мова для спеціальних цілей (3 та 4 модулі): 3-4 курси.

Модуль 4. Іноземна мова для наукових цілей (5-6 модулів): 5-6 курси.

Іншомовне навчання з урахуванням диверсифікації передбачає наявність інваріантних (обов'язкових відповідно до державних стандартів вищої освіти) та варіативних (факультативних) модулів. Тому програма передбачає наявність 5 та 6 модулів, які є факультативними.

Відомо, що якість знань визначається тим, що вміє з ними робити студент. У системі компетенцій виділяються ключові компетентності кількох рівнів, які необхідно враховувати під час підготовки висококваліфікованого фахівця незалежно від професійної спрямованості. Це — комунікація, операція з числами, інформаційні технології, робота з людьми, удосконалення здібностей до навчання та підвищення результативності, вирішення проблем, розвиток особистісних компетенцій [2]. Ця проблема пов'язана з розробкою та впровадженням у навчальний процес нових педагогічних технологій. Оновлення освіти потребує використання нетрадиційних методів та форм організації навчання, у тому числі інтеграційних.

В рамках дисципліни «Іноземна мова» увага завжди приділялася формуванню комунікативної компетенції.

Таким чином, запропонована програма неперервної іншомовної освіти дозволяє вирішувати такі завдання:

1. Підготувати студентів технічних спеціальностей, які практично володіють іноземними мовами у сфері своєї професійної діяльності.

2. Активізувати академічну мобільність студентів технічних спеціальностей, аспірантів та молодих вчених, у тому

числі у формі зарубіжних стажувань та відряджень, участі у міжнародних конференціях з доповідями та експонатами, написання тез доповідей, наукових статей, рефератів та анотацій англійською мовою у закордонні видання, конкурси стипендій та грантів.

3. Підвищити привабливість та конкурентоспроможність освітніх програм ЗВО за технічними спеціальностями для іноземних студентів, аспірантів та магістрантів на основі активізації міжнародних зв'язків та запровадження підготовки англійською мовою з низки пілотних напрямів.

Література:

1. Бирка М. Ф. Розвиток концепції неперервної освіти в Україні // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2014. Вип. 34. С. 69–74.

2. Глушко О. Компетентнісний підхід в освіті: європейський досвід // Наук.-пед. студії. 2021. Вип. 5. С. 8–21.

3. Николаєва С. Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні: ключові проблеми // Молодий вчений. 2015. Вип. 8 (1). С. 125–131.

4. Попович О. Р. Сучасні проблеми викладання англійської мови // Маріупольський молодіжний науковий форум: традиційні й новітні аспекти дослідження і викладання іноземних мов і літератури: Матеріали IV Всеукр. конф. 2021. С. 171.

5. Шаров С. В. Компетентнісний підхід: переваги, структура та особливості // Наук. вісник Миколаїв. нац. ун-ту ім. В. О. Сухомлинського. Сер.: Пед. науки. 2019. № 4. С. 194–199.

6. Kyrychenko T., Ridel T. Розвиток іншомовної компетенції студентів університету як освітній результат // SWorldJournal. 2022. № 15-02. С. 29–34.

10.05.2025

Відомості про автора:

Птушка Анастасія Сергіївна — кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов; Харківський національний автомобільно-дорожній університет; Харків, Україна; email: ptushkaanastasia@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3177-5370>.